

Отже, права людини є невід'ємною частиною культури нації, вищим виявом морально-правових ідеалів людства. Підводячи підсумок, варто зазначити, що категорії свободи й рівності є одним із центральних місць у соціальній свідомості, вважаються індикатором продуктивності державного ладу, потребують як соціального, так і політичного регулювання для їх дієвого балансу й функціонування в суспільстві. Зважаючи на ключову роль принципу поваги прав людини в системі норм міжнародного права, можна стверджувати, що стан його дотримання може сигналізувати про ефективність чи неефективність сучасного міжнародного права, і вказати на можливі шляхи подолання відповідних прогалин.

Література:

1. Загальна декларація прав людини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 01.12.2020 р.)
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та європейський суд з прав людини. URL: <https://minjust.gov.ua> (дата звернення 01.12.2020 р.)
3. Декларація прав людини і громадянина. URL: <http://c4u.org.ua> (дата звернення 01.12.2020 р.)
4. Озерова В. Принцип загальної поваги прав людини як основоположний принцип міжнародного права. Загальноукраїнський господарсько-правовий журнал. Київ, 2017. Вип.11. С. 252-254. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua> (дата звернення 01.12.2020р.)

Гончаренко А.Ю.,

*курсант II курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Тінін Д.Г.,

*викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
факультет підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК СКЛАДОВА ПРЕДМЕТА ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ТА ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЇ НАУК

Права людини - не лише складне і багатовимірне явище, а й система юридичних теорій, концепцій і доктрин про зародження, розвиток і сучасний стан можливостей людини. Зазначене проблемне питання не виникло нещодавно.

давно, це проблема загально-історичного, соціального та культурного розвитку всього людства. Людство на шляху утвердження прав і свобод пройшло тернистий шлях - крок за кроком обмежуючи всевладдя держави та її представників, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносин між ними. На сьогоднішній день права людини визнаються універсальною формою взаємовідносин між людиною, суспільством і сучасною державою, за допомогою яких визначаються межі соціальних можливостей людини та встановлюється інституціональний і соціально-правовий механізм їх реалізації[2].

Найперші витoki цього історико-правового явища беруть свій початок з найдавніших часів людської історії. Ідеї про цінність і недоторканність життя, про рівність людей перед вищими силами містяться ще в прадавніх міфах і віруваннях (Стародавня Греція). Перше закріплення ряду ідей щодо прав людини у законодавстві пов'язується з прийнятою у 1215 році в Англії Великою хартією вольностей – перший правовий документ, в якому закладено основи концепції прав людини, створено передумови для подальшого утвердження свободи і панування закону в житті суспільства. Подальшим кроком на шляху до закріплення прав та свобод людини стало прийняття у 1679 р. так званого Habeas Corpus Act – встановлювалися процедурні гарантії особистої недоторканності особи, вводився інститут поруки та застави, а також встановлювалися обмеження строків тримання під вартою. У 1689 р. був прийнятий Білль про права, який став юридичною основою конституційної парламентської монархії, гарантуючи право підданих звертатися з петицією до короля, обмежуючи розмір судових стягнень і штрафів, проголошуючи свободу виборів до парламенту, свободу слова та суджень у його стінах. Бурхливо процес нормативного закріплення прав людини відбувався у США - Декларація незалежності 1776 р. – вперше була сформульована ідея невідчужуваності.

Варто звернути увагу на внесок всіх найвидатніших науковців, філософів у справу розвитку ідей та теорій прав людини (Т. Гобс, Вольтер, Ж-Ж. Руссо, Ш.Л. Монтеск'є та багатьох інших). Фрагментарний аналіз історичних аспектів становлення прав людини дає можливість стверджувати, що виникнення і розвиток прав людини має досить глибоке коріння і тісно пов'язане з розвитком самої людини як політичної, соціальної істоти. В процесі історичного розвитку суспільства зміст прав і свобод людини змінювався, він зазнавав змін не лише в бік кількісного збільшення каталогу прав людини, але відбувались і якісні зміни[3].

Так, з точки зору історичного і наукового підходу було сформовано декілька поколінь прав людини. Перше покоління прав людини – невідчужувані особисті і політичні права (на свободу думки, на участь у здійсненні державних справ, на рівність перед законом, право на життя, свободу і безпеку особи тощо), які набули юридичної форми спочатку в актах конституційного національного права, а незабаром і в актах міжнародного права; вони є осно-

вою індивідуальної свободи. Друге покоління – поглиблення особистих і розвиток соціально-економічних, культурних прав (право на працю, відпочинок, соціальне забезпечення, медичну допомогу та інші), сформувалися в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу; це система позитивних прав. Третє покоління можна назвати солідарними (колективними), тобто правами всього людства (на мир, безпеку, незалежність, на здорове навколишнє середовище). Четверте покоління прав людини, котре пов'язане з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики, вони є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини (право людини на евтаназію, на штучне запліднення тощо).

В умовах сучасного історичного розвитку під правами людини ми розуміємо певні нормативно структуровані можливості, властивості і особливості буття особистості, які уособлюють її свободу і є невід'ємними і необхідними способами і умовами її життя, її взаємовідносин з суспільством, державою, іншими індивідами. Сучасний процес розвитку прав людини незавершений, надалі він буде йти по шляху постійної уваги до людини, її прав і свобод[1].

Таким чином, проаналізувавши основні історико-правові аспекти виникнення, зародження та розвитку такої категорії як «права людини», робимо висновок, що це загальна й рівна для всіх міра (норма) свободи (можливої поведінки), необхідна для задоволення основних потреб її існування, розвитку й самореалізації, яка в певних конкретно-історичних умовах визначається взаємним визнанням свободи суб'єктами правового спілкування (з іншими особами, суспільством і державою) і не залежить від її офіційної фіксації державою.

Література:

1. Історія ідеї прав людини. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1602.html> (дата звернення: 01.12.2020);
2. Колесникова В. Основні етапи розвитку прав людини. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2009. Випуск 83 (Частина II). С.152-155;
3. Литвиненко З.Л. Генезис прав людини в історії політико-правової думки світу та України. *Вісник Хмельницького інституту регіонального права та управління*. 2019. №2. С.7-13.